

Даньків Й.Я., Остап'юк М.Я., Даньків В.Й., Яцишин Н.З.

ІННОВАЦІЇ: СТАНОВЛЕННЯ, ПОЛІТИКА ТА СУЧАСНІ СТРАТЕГІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

В статті характеризується поняття «інновація», наведений огляд існуючих типів інноваційних стратегій та удосконалено підхід і дано пропозиції щодо їх класифікації. Розглянуто світовий та вітчизняний досвід створення і функціонування інноваційних структур. На основі аналізу та змістовних характеристик основних інноваційних стратегій обґрунтовано вибір типу даних стратегій для підприємств нашої держави.

Ключові слова: інновація, інноваційна діяльність, інноваційний продукт, пріоритетний інноваційний проект, інноваційне підприємство, інноваційна структура, інноваційна стратегія, інноваційна політика, інноваційний цикл.

ВСТУП

Поняття „інновація” означає впровадження нових форм організації праці та управління в систему підприємницької діяльності. На сучасному етапі ринкових відносин це не що інше як стратегія розвитку, яка є основною необхідною умовою успішності господарюючого об'єкта.

Проблема підвищення інноваційної активності на сучасному етапі розвитку економіки України є однією із основних частин більш глибокої проблеми підвищення ефективності суспільного виробництва і рівня добробуту в цілому. Актуальність проблеми підтверджується рядом законів, що регулюють інноваційну діяльність в Україні, зокрема, починаючи зі 1999 р., Верховна Рада України прийняла: Постанову «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» (№ 916-XIV від 13.07.1999 [2]); Закон «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (№2623-III від 11.07.2001[4]); Закон «Про інноваційну діяльність» (№ 413-IV від 16.01.2003[1]). На державному рівні постійно проводяться круглі столи, конференції, на яких відбувається усвідомлення важливості інноваційного розвитку.

Незважаючи на формально складені передумови для вибуху інноваційної активності та безперечну актуальність проблеми, питанням створення інновацій і визначення їх місця у суспільному виробництві приділяється вкрай мало

уваги. Реалії економічного розвитку в Україні є підставою стверджувати, що науково-технічний прогрес і, відповідно, інновації не стали фактором зростання, який мав би бути домінуючим. Існує низка важливих чинників, - перешкод на шляху інновацій, - що значно звужують сферу інноваційної діяльності промислових підприємств.

Інноваційна стратегія повинна передбачити різноманітний розвиток подій та адекватно реагувати на внутрішні та зовнішні негативи. Тому в сучасних умовах проблема вибору типу відповідної інноваційної стратегії надзвичайно актуальна. Незважаючи на те, що питаннями управління інноваційною стратегією підприємства сьогодні займаються досить активно, як вітчизняні так і зарубіжні вчені, зокрема: О.М. Алімов, Л.І. Абалкін, В.М. Геєць, А.С. Гальчинський, П. Друкер, Н.А. Новицький, А.А. Пересада, В.М. Полтерович, В.П. Семиноженко, М.Г. Чумаченко, А.А. Чухно, Л.І. Федулова, Р. Фостер, Б.Санто, Й.А. Шумпетер та інші, дана тема потребує подальшого теоретичного і практичного обґрунтування, зокрема, не чітко сформульовані особливості класифікації інноваційних стратегій, по-різному трактується саме поняття «інновація».

Метою дослідження є, крім огляду існуючих типових інноваційних стратегій, на основі світового та вітчизняного досвіду дати пропозиції по створенню і функціонуванню ефективних інноваційних стратегій для вітчизняних підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Згідно Закону України „Про інноваційну діяльність” [1] інновації - це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Розрізняють наступні поняття:

> інноваційна діяльність — це діяльність, що

© Даньків Йосип Якимович, к.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту УжНУ, тел. 0506712549, dankiv2005@mail.ru

Остап'юк Мирослав Ярославович, к.е.н., професор, завідувач кафедри економіки підприємства, Тернопільська філія Європейського університету, тел. +380979743033; e-mail: postmaster@ternopil.e-u.in.ua

Даньків Володимир Йосипович, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, Ужгородський національний університет, тел. 0505538121, vydank@yahoo.com

Яцишин Наталія Зіновіївна, к.е.н., доцент кафедри економіки, Тернопільська філія Європейського університету, тел. +380977204066, e-mail: postmaster@ternopil.e-u.in.ua

спрямована на використання і комерціалізацію результату наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг;

➤ інноваційний продукт — це результат науково-дослідної і (або) дослідно-конструкторської розробки, що відповідає вимогам, встановленим Законом „Про інноваційну діяльність”;

➤ інноваційна продукція — це нові конкурентоздатні товари чи послуги, що відповідають вимогам ЗУ „Про інноваційну діяльність” [1];

➤ інноваційний проект — це комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у т.ч. інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції;

➤ пріоритетний інноваційний проект — інноваційний проект, що належить до одного з пріоритетних напрямків інноваційної діяльності, затверджений Верховною Радою України;

➤ інноваційне підприємство — (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) — підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 % його загального обсягу продукції і (або) послуг;

➤ інноваційна інфраструктура — це сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-яких форм власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).

З точки зору науки „інновація” трактується як зміна з метою впровадження і використання нових товарів для споживання, виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації промисловості (Й. Шумпетер [4, С.53]). Інновація вважається здійсненою, якщо вона запроваджена на ринку або у виробничому процесі.

Деякі автори розрізняють нововведення та інновацію. Нововведення — це оформлений результат фундаментально-прикладних, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДіДКР), а інновація - це основний результат впровадження нововведень з метою зміни об'єкта управління і отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного чи іншого виду ефекту. Крім того, він вказує на можливість використання нововведень для впровадження у виробництві або як товару.

Є ще визначення, що інновація - це результат творчого процесу у вигляді створення (впровадження) нової продукції, застосування якої вимагає, щоб її користувачі змінили звичні стереотипи діяльності, навички. При цьому найважливішою ознакою інновації в умовах ринкового господарства вважається новизна споживчих властивостей продукту, а не технологічна новизна.

Сучасна економічна теорія виділяє 5 основних типів інновацій:

➤ виробництво нового виду продукції (товарна

інновація);

➤ розробка нового методу виробництва (технологічна інновація);

➤ створення нового ринку товарів чи послуг (ринкова інновація);

➤ освоєння нового джерела поставки сировини і напівфабрикатів (маркетингова інновація);

➤ реорганізація структури управління (управлінська інновація).

Щодо ролі інноваційної діяльності для підприємництва, то її переоцінити важко. Інновації стали справжнім бумом у всьому світі. Їх прийнято вважати запорукою стійкого економічного розвитку. Спеціалісти прогнозують, що те підприємство, той регіон чи країна, які виявляються нездатними нарощувати свій науково-технічний потенціал, будуть приречені на глибоку залежність або поглинання іншими інноваційно сильнішими підприємствами, регіонами, державами. За оцінкою спеціалістів вже через 25 років це стане реальністю.

У світовій економіці стимулювання інноваційних процесів відбувається головним чином через прямий вплив держави на господарські процеси. Зокрема, такі високорозвинені країни, як Німеччина, Японія, Франція сприяють нововведенням шляхом прямого впливу.

В Україні згідно ст. 6 Закону України «Про інноваційну діяльність» [1] державна підтримка інновацій має здійснюватись шляхом:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямків інноваційної діяльності державного, галузевого, регіонального і місцевого рівнів;

- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;

- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;

- захист прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;

- фінансової підтримки виконання інноваційних проектів;

- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проектів;

- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;

- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

Інноваційна діяльність - це діяльність щодо розробки, виробництва, продажу і використання результатів інноваційних розробок. Організація інноваційної діяльності суттєво залежить від стану розвитку науки, техніки і виробництва, адже нині, в умовах науково-технічної революції ні техніка, ні виробництво не можуть розвиватися і вдосконалюватися без здійснення наукових досліджень і розробок. У свою чергу розвиток науки без досконалої техніки (вимірювання, експерименти) теж неможливий. Тому можна стверджувати, що ґрунтовніше розібратися в організації інноваційної діяльності допоможе розгляд взаємного проникнення

елементів системи «наука-техніка-виробництво-споживання».

Наука - це система знань, що дають змогу прогнозувати і перетворювати предмети та явища в суспільстві.

Техніка - це сукупність засобів автоматизації фізичної і розумової праці, що становлять серцевину вищезазначеної системи. Вона є засобом наукового дослідження, засобом виробництва та предметом споживання.

Виробництво як технологічна система - це сукупність взаємопов'язаних процесів, за допомогою яких суспільство, використовуючи сировину і сили природи, створює необхідні засоби праці та предмети споживання.

Техніка є елементом системи, яка з'єднує у єдине ціле, але сама наука привела до створення техніки. Крім цього, наука забезпечує виробництво новими розробками. Виробництво у свою чергу ставить перед наукою певні завдання. У сферу споживання наука теж подає свої (наукові) розробки, а споживач ставить певні вимоги щодо якості нової техніки. У виробництві споживач замовляє виготовлення певних об'єктів „нової техніки”, що йому дала наука, а виробник, виготовивши замовлення, реалізує його споживачеві.

Для України проблема розвитку інноваційної діяльності є надзвичайно актуальною, тому що проблема підвищення ефективності виробництва стоїть перед кожною підприємницькою структурою. Більшість підприємств в Україні працюють на

застарілому обладнанні, а технології, котрі використовують у базових галузях, залишились на рівні досягнень НТП 50-60 рр. XX століття. Найбільш поширеним напрямком здійснення інноваційної діяльності на сьогоднішній день є оновлення продукції.

Тенденції, що характеризують інноваційну активність промислових підприємств на основі даних Держкомстату України, відображені у табл. 1. З її даних можна зробити висновок, що питома вага підприємств, що впроваджували інновації за 2006 - 2012 рр. зростає, відповідно з 10,0% у 2006 р. до 13,6% у 2012 р. і відповідно зростала кількість виробництва нових видів продукції, відповідно з 2408 найменувань у 2006 р. до 3403 у 2012 р. У 2012 р. суттєво знизилась витрати на освоєння нової продукції на 2853,3 млн. грн. (11480,6 млн. грн. у 2012 р. і 14333,9 млн. грн. у 2011 р.), або майже на 20%. Негативно те, що питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промисловості продукції з року в рік знижується, відповідно з 6,7% до 3,3%.

Основними факторами, що стримують інноваційну діяльність вітчизняних підприємств є: відсутність фінансування, відсутність коштів у замовника, великі витрати, високі кредитні ставки, недосконале законодавство, труднощі з сировиною і матеріалами, високий економічний ризик, відсутність попиту на продукцію, недостатня інформація про ринки збуту тощо.

Таблиця 1 Впровадження інновацій на промислових підприємствах України за 2000-2012 рр. [12]

Роки	Загальна сума витрат на інновації млн. грн.	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації. %	Впроваджено нових технологічних процесів,	у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, найменувань	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	1757,1	14,8	1403	430	15323	631	
2001	1971,4	14,3	1421	469	19484	610	6,8
2002	3013,8	14,6	1142	430	22847	520	7,0
2003	3059,8	11,5	1482	606	7416	710	5,6
2004	4534,6	10,0	1727	645	3978	769	5,8
2005	5751,6	8,2	1808	690	3152	657	6,5
2006	6160,0	10,0	1145	424	2408	786	6,7
2007	10850,9	11,5	1419	634	2526	881	6,7
2008	11994,2	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2009	7949,9	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	8045,5	11,5	2043	479	2408	663	3,8
2011	14333,9	12,8	2510	517	3238	897	3,8
2012	11480,6	13,6	2188	554	3403	942	3,3

Основними причинами виникнення і поширення інновацій на підприємстві є:

1. Конкурентна боротьба: бажання одержати на ринку конкурентні переваги та максимізувати прибуток;

2. Зростаючий попит споживача;

3. Зростання технологічного потенціалу;

4. Пошук вирішення проблем, які виникли у підприємницькій діяльності;

5. Потреба не відставати в економічному розвитку, не втрачати ринки, наслідувати своїх конкурентів;

6. Підтримка та забезпечення престижу підприємства;

7. Наукові відкриття, винахідництво.

В залежності від предмету, на який спрямовується інновація, інновації бувають: продуктові, процесні, соціальні та організаційні.

Зупинимося детальніше на **продуктових інноваціях**. До продуктів відносять матеріальні і нематеріальні товари і послуги, що пропонуються підприємством на ринку, здатні задовольнити фактичні або потенційні потреби споживачів завдяки їхнім спеціальним функціям і властивостям. Продукт складається з ядра, так званої «зовнішньої оболонки», а також низки додаткових послуг. На протигагу до ядра продукту, тобто технічних конструктивних характеристик і основних функцій продукту, для «зовнішньої оболонки» продукту і для додаткових послуг існує розмаїття варіантів у формі додаткових характеристик і сервісу. Вирішальним для успіху продукту на ринку є те, наскільки вдається об'єднати споживчі та продуктивні ознаки у неповторну «особистість продукту».

Наприклад, стосовно продукту «автомобіль» ядром можна вважати мотор, привід та ходову частину. Зовнішня оболонка відрізняється для різних варіантів кузова (наприклад, лімузин, комбі, купе, кабриолет) і для різного оформлення (елегантне, спортивне). Додатковими послугами можна вважати пропозиції варіантів платежу і лізингу, гарантії та сервісні послуги виробника. Завдяки комбінації цих ознак для споживача виникає однозначно відмінна пропозиція продукту, наприклад, кабриолет із 3-літровим двигуном, спортивним приводом і ходовою частиною, спортивним внутрішнім дизайном і особливим сервісом.

У рамках інноваційної діяльності підприємства продуктові інновації у формі новинок для підприємства або для ринку мають особливе економічне значення. Швидкий науковий прогрес і постійна зміна потреб споживачів ведуть до скорочення життєвого циклу продукту, істотного розширення пропозиції і до зростаючої частки нових продуктів на ринку. Для цього необхідно оптимально задовольняти бажання споживачів і створювати, незважаючи на стійкі тенденції до насичення ринків, нові потреби на основі революційних продуктивних інновацій.

Емпіричні дослідження доводять, що з продуктовими інноваціями пов'язані суттєві ризики зазнати невдачу. Наприклад, було виявлено, що зі 100 ідей лише 3-7 мають успіх на ринку, інші дослідження показали, що в США з 58 ідей щодо продукту лише одна втілюється на ринку.

Для **процесних** інновацій під процесом розуміють цілеспрямоване виробництво товару чи послуги шляхом послідовної, логічної, взаємопов'язаної діяльності. Виробництво здійснюється протягом певного періоду часу за відповідним регламентом. За своїм змістом процеси є завершеними, приводяться в дію внаслідок певних імпульсів, наприклад, замовлення клієнта, і мають визначений початок та завершення («вихід» та «вихід»).

На протигагу продуктивним інноваціям, процесні інновації націлені на покращання або перебудову процесів, що відбуваються на підприємстві. До них відносять як матеріальні процеси, обробку, транспортування сировини, готових виробів, так і інформаційні процеси, змістом яких є обмін та обробка інформації. Також цілями процесних інновацій може бути підвищення безпеки праці, економія сировини та енергії.

Поряд із продуктами і процесами предметом інновацій можуть бути організація і структура підприємства. **Соціальні** інновації стосуються людей та їх поведінки на підприємстві, мотивація до ефективної продуктивної діяльності. Вони служать досягненню соціальних цілей, наприклад, підвищення задоволення працею, захист від нещасних випадків, безпека робочого місця тощо і тісно пов'язані з культурою підприємства.

Прикладом соціальної інновації можна назвати запровадження командного підходу до організації виробництва. Завдяки цьому працівники отримують більше простору для діяльності, більший обсяг повноважень, але й несуть більшу відповідальність, внаслідок чого зростає мотивація до праці, задоволення від роботи, і як результат, — продуктивність праці.

Організаційні або структурні інновації повинні привести до покращання організаційної та функціональної структури. Вони знаходяться у тісному взаємозв'язку із процесними, продуктовими та соціальними інноваціями, оскільки стосуються і процесів виробництва, і виконавців завдань (працівників), і об'єктів виробництва. Організаційні інновації можуть орієнтуватися як на «жорсткі» цілі, (наприклад, зниження витрат, покращання якості, підвищення продуктивності), так і на «м'яккі» цілі (наприклад, задоволення працею, кращий виробничий клімат). Тим самим зрозумілим є їхній тісний зв'язок із процесними і соціальними інноваціями.

Головним принципом інноваційної політики на підприємстві є принцип управління, який складається з безперервних прогнозувань інноваційної ситуації, динамічного попередження технологічного відставання, системного впровадження новинок у взаємопов'язаних сферах підприємницької діяльності, поєднання інвестицій з інноваціями, фінансового та

інженерного аналізу результативності нововведень. Наведемо перелік основних її принципів:

1. Принцип науково-технічного та інноваційного прогнозування, який характеризується проблемно-цільовим підходом, системністю, безперервністю, можливістю встановлення достовірності. На основі науково-технічного прогнозу розробляється довгострокова стратегія інноваційного розвитку країни та формується модель інноваційної політики, розробляється порядок координації дії суб'єктів інноваційної діяльності;

2. Принцип генерування інноваційної політики — розглядається у трьох площинах: за ієрархічними рівнями управління; у межах інноваційного процесу з урахуванням інтересів усіх його учасників; у межах крупних напрямків інноваційної діяльності;

3. Принцип врахування інноваційного потенціалу кожного з учасників нововведень;

4. Принцип визначення перспективи крупних напрямків інноваційної діяльності, врахування у кожного з них специфічних особливостей та етапів у залежності від типу нововведення;

5. Принцип формування інноваційної політики зі створення ефективного організаційно-економічного механізму її реалізації;

6. Принцип врахування змін - у ринковому середовищі, у рівні прогресу, безперервна модернізація продукції та продуктивних сил і вдосконалення виробничих відносин;

7. Принцип науковості - який забезпечується розробкою інноваційних документів на науково обґрунтованій основі, з постійним удосконаленням методології та широким використанням світового досвіду. Наукова обґрунтованість базується також на врахуванні реальних умов та особливостей розвитку економіки;

8. Принцип оцінки сучасного рівня розвитку інноваційної діяльності --

передбачається розробкою планів (програм) інноваційного розвитку, повинно проходити глибоке вивчення його стану до початку планового періоду. Аналіз підсумків минулого (ретроспективного) періоду і оцінка результатів інноваційної діяльності країни використовується на всіх стадіях прогнозування і планування;

9. Принцип постійного аналізу і контролю виконання - належить до принципів вкрай необхідних при розробці прогнозів і програм інноваційної діяльності. Він полягає у своєчасному усуненні помилок у видах інноваційної діяльності підприємства і здійснення необхідних заходів з метою досягнення планових показників. Постійний контроль дає можливість вчасно виявити відхилення, упущення, диспропорції і оперативно використовувати резерви для прискорення темпів виробництва у відстаючих видах економічної діяльності або підрозділах;

10. Принцип реальності - передбачає забезпечення планів інноваційної діяльності сировинними, матеріальними, трудовими, і фінансовими ресурсами та найефективніше їх використання;

11. Ряд інших принципів, таких як принцип об'єктивності, цілісності, інноваційного маркетингу, системності, рівності та ін.

Інноваційні процеси забезпечують здійснення якісних змін у виробничо-господарській діяльності. Результатом інноваційних процесів є новації, а запровадження їх у господарську, підприємницьку діяльність визнається як нововведення. Інноваційні процеси беруть початок у певних галузях науки, а завершуються у сфері виробництва, завдяки чому здійснюють прогресивні зміни в економіці. Імпульсами запровадження нововведень на підприємстві служать як суспільні потреби, що впливають із основних цілей народного господарства, так і результат фундаментальних наукових досліджень, зарубіжний прогресивний досвід у галузі технології та організації виробництва, сучасних форм господарювання. До розробки і впровадження інновацій в умовах ринкової економіки спонукає конкуренція. Відставання в інноваційних процесах негативно впливає на ефективність і конкурентоздатність підприємства і навіть може привести до банкрутств:

Інноваційні процеси також можна тлумачити як процес нагромадження та практичної реалізації нових наукових і технічних знань, як цілісну циклічну систему „Наука-техніка-виробництво-споживання”, що охоплює: фундаментальні теоретичні дослідження; прикладні науково-дослідні роботи (НДР); дослідно-конструкторські роботи (ДКР); освоєння технічних нововведень в умовах експериментальних підприємств; нарощування виробництва нової техніки до потрібного обсягу, її застосування (експлуатація) в умовах практичної підприємницької діяльності протягом певного часу, техніко-економічного, соціального старіння, їхня постійна заміна новими, ефективнішими зразками. Всі ці етапи разом і становлять поняття інноваційного циклу.

Інноваційні цикли є безперервними, діють постійно, що в свою чергу забезпечує постійний всебічний розвиток сфери матеріального виробництва.

Згідно із сучасною теорією економічної науки в кожен конкретний період часу конкурентоспроможна підприємство повинна працювати одночасно над трьома видами товарів:

А -- минулого періоду, виробництво яких скорочується; Б -- сучасного (домінуючого); В - перспективного, виробництво яких налагоджується і буде оптимально розвинуто в наступному періоді. Вказаний цикл виробничої діяльності конкурентоспроможного підприємства показано графічно на рис.1.

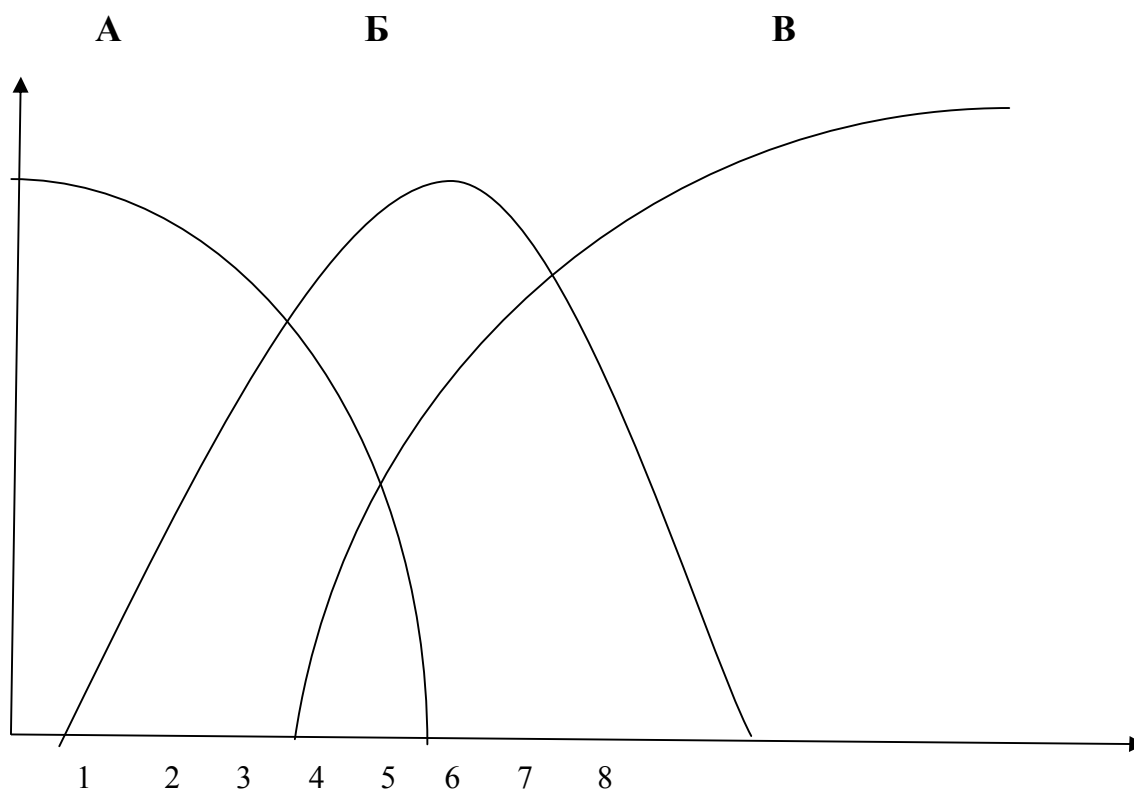

Рис. 1 Стадії і цикли випуску продукції

Як видно з рис.1 продукція А, Б, В послідовно заміняє одна одну. На стадії зародження і початку виготовлення продукції Б, затрати на виробництво ще великі, а попит малий, що і визначає обсяг його виробництва. В цей проміжок часу обсяг виробництва продукції А -- системи минулого покоління досягає максимуму, а продукція В ще не виготовляється. На стадії стабілізації виробництва продукції Б її технологія повністю освоєна, попит на неї досягає максимуму. Виробництво продукції А знизилось і продовжує падати. З'являється і розвивається нове покоління товарів -- продукція В (перспективний товар), і з цього моменту стрімко падає попит на продукцію Б, а продукція А взагалі знімається з виробництва.

Отже, підприємство досягає стабільного рівня доходу тоді, коли забезпечує правильний розподіл своїх зусиль і засобів з розробки і випуску продукції минулого періоду, сучасної (домінуючої) і перспективної (три покоління товарів) фази.

У США, Японії, країнах Західної Європи в малому інноваційному бізнесі використовуються такі організаційні форми, як венчурні фірми і фірми спін-офф, а також різні інвестиційні фонди, які в багатьох випадках фінансуються крупними компаніями, що самі не хочуть ризикувати, але контролюють цей ризик і у випадку успіху крупні компанії отримують готові новації.

Венчурний (ризиковий) бізнес -- якісно новий вид підприємницької діяльності, при якому здійснюється фінансування ризикового підприємства, що працює над впровадженням у виробництво певної новації.

Венчурні (англ. Venture - ризикове підприємництво) фірми - переважно малі підприємства в прогресивних з технологічного погляду галузях економіки, що спеціалізуються у сферах наукових досліджень, розробок, створення і впровадження інновацій, пов'язаних з підвищенням ризиком.

Венчурні фірми не повертають вкладені у них інвестором кошти, не виплачують відсотки на них. Зате інвестор отримує права на всі запатентовані і незапатентовані («ноу-хау») інновації та засновницький прибуток від ризикованих підприємств у тому випадку, коли вони добиваються успіху. Більшість фірм венчурного капіталу існує у формі товариств з обмеженою відповідальністю. Їхньою метою є отримання від різних фінансових інститутів коштів для створення ризикованих підприємств. У них, як правило, мала кількість працівників. Такі фірми створюються безпосередньо підприємцями, менеджерами, бізнесменами. Вони можуть бути окремими відділеннями крупних компаній і фінансових груп. Венчурне фінансування стимулює розвиток науково-технічного прогресу, сприяє прискоренню впровадження новітніх досягнень науки у виробництво.

Передумовами створення венчурних фірм в Україні повинні бути наступні компоненти:

- інноваційні ідеї;
- суспільні потреби і потреби підприємця;
- ризиковий капітал для фінансування ідеї.

Венчурні фірми в Україні в даний час тільки розвиваються, у їх фінансуванні потенційно можуть взяти участь великі банки. Великі підприємства також повинні бути зацікавлені у венчурному фінансуванні.

Крім венчурних фірм, сьогоднішній низький рівень забезпеченості державної науки, з одного боку, та розвиток ринкових економічних відносин в Україні -- з іншого, викликають необхідність створення нових форм науково-виробничої діяльності, що побудовані на комерційній основі, тобто технічних парків, технополісів та фірм-інкубаторів, науково-промислових комплексів (консорціумів) і кластерів.

Технопарк - це територіально відокремлений комплекс, заснований на базі провідного університету, що включає в себе наукові установи, промислові підприємства, інформаційні, сервісні та виставкові комплекси, комфортні житлово-побутові умови. Мета технопарків - комерціалізація науково-технічної діяльності, забезпечення швидкого просування наукових досягнень у виробничу сферу -- дозволяє в умовах кризової ситуації у вузівській науці в Україні забезпечити науковців творчою роботою, достатньою заробітною платою.

Технопарки мають вирішують наступні питання:

- прискорюють процеси передачі результатів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у виробництво;
- забезпечують розвиток інноваційного підприємництва;
- сприяють залученню промислових та банківських ресурсів в інноваційну сферу.

Технополіс -- структура, яка за своєю діяльністю подібна до технопарку, але вона знаходиться в межах конкретного невеликого міста (населеного пункту), розвиток якого і забезпечуються через технополіс.

У США технополіси поширені поблизу Стенфордського університету (Силіконова долина), Масачусетського технологічного інституту та Гарвардського університету. Всього у США створено 300 технопарків та технополісів, в яких працюють 45 тис. вчених та 142 тис. робітників. Орієнтацію на створення технополісів також обрали в Японії, Німеччині, Голландії, Великобританії.

Фірма-інкубатор - це організаційна структура, мета якої - створення сприятливих умов для ефективної діяльності новоутворених малих інноваційних фірм, які реалізують нові наукові ідеї-інновації. Вона може надавати таким фірмам приміщення та необхідне обладнання на певний період, забезпечуючи їх консультаціями з економічних та юридичних питань на пільгових засадах, організувати інформаційне та рекламне забезпечення. Інкубатор проводить також експертизу інноваційних проектів (науково-технічну, економічну, комерційну), веде пошук інвесторів та дає їм певні гарантії, надає можливість скористатися своїм дослідним виробництвом і цим допомагає інноваційним малим підприємствам легше вижити в межах інкубаторів, ніж поза ними.

Розвиток фірми-інкубатора не потребує бюджетних асигнувань, вона забезпечує себе на засадах самофінансування. Тривалість перебування новоутвореної фірми в інкубаторі у більшості

випадків обмежується терміном 3 роки. Успішно функціонують бізнес-інкубатори в Німеччині, Польщі, Словаччині, Чехії, Словенії.

В Україні також створюються бізнес-інкубатори при вищих навчальних закладах та в регіонах при підтримці урядових програм іноземних країн, а саме: Київський інноваційний бізнес-інкубатор (КІБІА), при Львівській політехніці, Дніпропетровському, Київському та багатьох інших університетах.

В широкому розумінні, кластер - це агломерація фірм і їх постачальників, що дозволяє створити локально сконцентрований ринок праці. Кластерні об'єднання в Україні -- економічна інновація і будівельний бізнес -- є новинкою. Характерною ознакою його є об'єднання окремих елементів в одне ціле для виконання певної функції або досягнення мети.

Кластери охоплюють велику кількість різного роду підприємницьких структур, важливих для конкурентної боротьби -- постачальників спеціального обладнання, нових технологій послуг, інфраструктури, сировини, додаткових продуктів тощо. На Заході, крім цього, вони також включають в себе урядові установи, університети, центри стандартизації, різноманітні асоціації, що забезпечують спеціалізоване навчання, освіту, інформацію, дослідження і технічну підтримку.

Основними передумовами утворення кластерів є близькість до ринків, забезпечення спеціалізованою робочою силою, наявність постачальників капіталу і устаткування, доступ до специфічних природних ресурсів тощо. Тобто кластери є своєрідним способом захисту бізнесу перед державою, конкурентами тощо і їх запровадження є одним із важливих напрямів інноваційної стратегії в Україні.

Важливою проблемою активізації інноваційної діяльності на підприємствах України є застосування пільгового оподаткування, яке у Податковому кодексі України [2] скорочене у порівнянні з раніше діючим Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств (від 28.12.1994 № 334/94-ВР)». З цієї метою пропонуємо внести поправки до діючого податкового законодавства з метою стимулювання інноваційної діяльності підприємств, зокрема: при розрахунку суми оподаткування прибутку зменшити з неї витрати на проведення інновацій; зменшити податкові ставки; звільнити від сплати окремих податків для венчурних фірм; надавати інвестиційний податковий кредит тощо. Це все буде сприяти стимулюванню модернізації технічної та технологічної бази виробництва, розширенні випуску інноваційної продукції, що в результаті забезпечить прискорення темпу інноваційного розвитку держави - України.

ВИСНОВКИ

Таким чином, обґрунтовуючи вибір інноваційної стратегії власники та керівники підприємств повинні враховувати її відповідність базовій стратегії розвитку господарюючого об'єкта, прийнятній її за рівнем ризику, а також передбачити

готовність ринку до сприйняття новинки. Вдосконалення вибору інноваційної стратегії надасть можливість промисловим підприємствам адекватно оцінювати інноваційні проекти і сміливіше впроваджувати їх, що в цілому, сприятиме оптимізації інноваційної діяльності в промисловості та поліпшенню економічної ситуації в країні.

Отже, результати дослідження можуть бути використані в подальшому вивченні інноваційних стратегій та їх ефективному впровадженні в діяльність вітчизняних промислових підприємств. Автори будуть і надалі продовжувати досліджувати окремі аспекти цієї проблеми.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інноваційну діяльність: Закон України, прийнятий Верховною Радою України від 04.07 2002р. №40-IV.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI, ст. 158.
3. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України, прийнятий Верховною Радою України від 11.07.2001 р., №2623-III.
4. Шумпетер Й. Теория экономического развития. - М.: «Прогресс», 1982. - с. 53.
5. Цигилик І.І. Економіка і організація інноваційної діяльності: Навчальний посібник // І.І.Цигилик, С.О. Кропельницька, О.І.Мозіль, І.Г.Ткачук.- Київ: ЦУЛ, 2004,- С.7-23.
6. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів // П.С. Харів. - Тернопіль: Економічна думка, 2003. - С. 8-119.
7. Пашута М.Т. Інновації: понятійно-термінологічний апарат, економічна сутність та шляхи стимулювання. Навчальний посібник // М.Т.Пашута,О.М. Шкільняк. – Київ: ЦУЛ, 2005. - 118 с.
8. Балабан О. Інноваційний шлях розвитку промислових підприємств // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. - Серія: економіка // О. Балабан. - 2004. Вип. 17. - С. 165-168.
9. Василенко В.О. Інноваційний менеджмент: Навч. посіб. // В.О. Василенко, В.Г.Шматько. -К.: ЦУЛ, 2003. - С.12-56.
10. Економіка і організація інноваційної діяльності: Конспект лекцій / Укладач Н.З.Яцишин. - Тернопіль: Європейський університет, Тернопільська філія, 2008. – 84 с.
11. Остап'юк М.Я. Економіка підприємства: Навч. посіб. // М.Я. Остап'юк, Н.З. Яцишин. – Тернопіль, 2010. – 268 с.
12. Державна служба статистики України: Електронна версія. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html

Одержано 15.03.2014 р.